

ЗМІСТ

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ	5
Розділ 1. ПИТАННЯ ОНТОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	7
• Авторські варіанти літературних територій (із романного досвіду ХХ століття).	7
• Діалектика взаємин митця і революції: історико-літературний екскурс	24
• Цирк як світ і світ як цирк у художній свідомості ХХ століття	33
• Поліваріативність мотиву бастарда в новелістиці Гі де Мопассана	47
• Античний інтертекст мотиву кохання крізь призму танатології: дві версії Гі де Мопассана	63
• Міф у структурі метатексту англійського неоромантизму	76
Розділ 2. ШЕВЧЕНКІАНА: ПІЗНАННЯ СВІТУ В ГЕНІЇ	86
• Шевченків текст як медіатор у діалозі поетів зрілого модернізму з античністю	86
• Шевченкознавчі студії Миколи Зерова	95
• Діоген і Робінзон Крузо в Шевченковій парадигмі ідеальних героїв: у пошуках самості.	102
Розділ 3. ВІДНАХОДЯЧИ СЕБЕ В ІНШОМУ: НОВІТНЯ УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ.	111
• Микола Зеров і Томас Стернз Еліот: точки перетину	111
• Античні іпостасі ліричного героя любовної поезії Максима Рильського	127
• Множинність світів «Замість сонетів і октав» Павла тичини	138
• «Чуже» життя як інтертекст: українська поетична інтерпретація античних біографій.	150
• Метаморфози образу кентавра в українській літературі високого модернізму	160

● Типологія «маршрутів» ліричного героя української модерністської поезії	172
● Дзеркало і задзеркалля рецепції античності в поетичному досвіді Юрія Клена.	182
● Рецептивний горизонт міфології Сатурна в ліриці Михайля Семенка	193
● Авторські акценти сучасного прочитання античної топіки.	204
● Пантелеймон Куліш як образ, тема і концепт в українській транспозитивній поезії	224
ВИСНОВКИ	238
БІБЛІОГРАФІЯ.	247
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	260



ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

Пошанувальники Германа Гессе впізнають у назві цієї книжки алюзію на його «Листи по колу» («Briefe um den Kreis») – своєрідний діалог письменника із сучасниками про світ і людину, про політику і філософію, релігію і літературу, про себе і власну творчість. «Текстами по колу» в цій монографії, яка, по суті, є результатом досліджень кількох останніх років різноманітних явищ українського та зарубіжного літературного континууму, означені твори, які в кожному поколінні митців переживають своє нове «народження», стаючи об'єктами наслідування, трансформації, стилізації, пародії та інших форм художнього переосмислення. Так твориться коло світового літературного процесу, неперервність якого дає можливість людству продовжувати своє пізнання навколишнього і пошуки самтотожності.

Період кінця XIX – XX ст. як час появи творів – об'єктів цього дослідження, що ввійшли в те зачароване коло традиції – обраний не випадково. Адже це час зародження, розвитку, кульмінації і завершення проекту Модерн (В. Вельш), коли нова художня мова літератури відкрила і нові горизонти: осягати світ, цілісність якого складається з безлічі «інших», усвідомлювати себе індивідуумом, вивчаючи творчий досвід усього людства, втілений у Слові. Щоб у такий спосіб урятувати себе від знищення і знеособлення, бо, як писав Хосе Ортега-і-Гассет, «наше вище рішення, наш порятунок полягають у тому, щоб знайти свою самість, повернутися до згоди з собою».

У монографії запропонований погляд на твори представників різних національних літератур і різних естетичних орієнтирів, які об'єднує активний діалог з інтертекстом – національним і світовим – та не менш активні спроби витворення образів

минулого, теперішнього і майбутнього, у яких людині судилося перебувати в постійному шуканні власної ідентичності.

У широкому діапазоні визначень ідентичності та її різновидів науковці (і особливо німецькі дослідники) доходять спільних висновків щодо зв'язку концепту ідентичності з такими категоріями, як «минуле», «теперішнє» і «майбутнє». Вернер Вайденфель і Карл-Рудольф Кортє переконані, що історія обґрунтовує ідентичність, сучасність її утверджує, а майбутнє – формує. І якщо, на перший погляд, може здатися, що пошуки героєм-бастардом новел Мопассана свого батька чи Кіплінговим Мауглі відповіді на питання «Хто ж я – людина чи звір?» далекі від болісних роздумів українських неокласиків про сутність митця та його роль у торування нових шляхів національній культурі чи від намагань Маріанни Кіяновської дати означення сучасній жінці-поетці, то це лише різні грані постійного і нескінченного шукання своєї Самості – особистісної, національної, гендерної релігійної.

Наснажившись інтенцією традиційних світових образів, мотивів, а то й цілого материка творчості геніального письменника (як у Шевченкіані), автори зновународжених «текстів по колу» дають можливість читачеві пильно, як у дзеркало, вдивлятися в Інших, щоб розгледіти Себе. Маю надію, що в запропонованій монографії якоюсь мірою зроблений крок до цього «дзеркала»... Але, як писав Віктор Готі в передньому слові до роману Мігеля де Унамуну «Туман», «книги купують за текст твору, а не за текст передмови», тож запрошую приєднатись до діалогу, який триває.

Автор

Розділ 1

ПИТАННЯ ОНТОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

АВТОРСЬКІ ВАРІАНТИ ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕРИТОРІЙ (ІЗ РОМАННОГО ДОСВІДУ ХХ СТОЛІТТЯ)

Бажання спробувати себе в ролі Творця не лише Слова, а й Світу має таку ж давню історію, як і саме мистецтво. Серед авторів міфопоетичних «усесвітів» – Лукрецій Кар («Про природу речей»), Данте («Божественна Комедія»), Дж. Мільтон («Втрачений рай»), В. Блейк («Пісня невідання» і «Пісні пізнання»), Й.-В. Гете (друга частина «Фауста» і цикл «Бог і світ»), які запропонували власні одкровення про світ і людину. Їхній художній досвід знайшов продовження і в літературі кінця ХІХ – ХХ століть, коли естетика модернізму актуалізувала поняття «модель», «форма», «міф». Це графство Уессекс Томаса Гарді, Йокнапатофа Вільяма Фолкнера, Макондо Габріеля Гарсія Маркеса та ін. В українській літературі – Пакуль Володимира Дрозда, «свій» світ Валерія Шевчука та інші.



На відміну від попередніх історико-літературних епох, де панувала тенденція створення художніх моделей світу як варіантів світобудови космічного масштабу, моделі новітньої літератури локалізуються в «країну», «місто», «територію». Проте незмінною залишається авторська мета – спроектувати літературні території на динамічну панораму всієї світобудови з її ієрархічними

чинниками, а заразом виявити їхній вплив на духовний, душевний і фізичний рівні буття, на природну та історичну реальності, запропонувати відповідну систему цінностей, визначити місце та роль людини як мікрокосму в Макрокосмі. Актуальність дослідження літературних територій як авторських моделей світу, які запропонували романісти ХХ ст., зумовлена породженими цими текстами художніми імпульсами як джерелами діалогів і полілогів, які уможливили творчий агон митців різних національних літератур, їхнє прагнення інтенсифікувати власні естетичні пошуки для збагачення світового письменства через творення національного.

Питання авторських моделей світу або «літературних територій» так чи так було одним із аспектів вивчення творчості як окремих письменників (праці В. Гижиця, А. Гурдуза, російських дослідників М. Урнова, Н. Михальської, О. Гордієнко в царині романістики Т. Гарді; дослідження А. Зверєва, Т. Денисової, А. Миколайчук, О. Заболотської, О. Ситник, Н. Нев'ярович, В. Співак, а також В. Толмачова, Б. Грибанова, І. Делазарі з поезики фолкнерівських творів; наукові розвідки В. Земськова, І. Тертерян, І. Дейнеки, Ю. Попова, А. Кофмана та багатьох інших, присвячених прозі Г. Гарсія Маркеса), так і в монографічних студіях (автори М. Еліаде, Дж. Кемпбелл, Є. Мелетинський, Д. Пашиніна, В. Півоев та ін.) із проблем неоміфологізму в літературі ХХ століття. Проте порівняльний аналіз авторських варіантів літературних територій як завдання спеціальної студії не здійснювалося. Тож виокремити, узагальнивши основні напрацювання в цьому напрямі, типологічні ознаки романів «Тесс із роду Д'Ербервіллів» Т. Гарді, «Шум ілють» В. Фолкнера і «Сто років самотності» Г. Гарсія Маркеса як проєкцій художніх моделей світу чи літературних територій тарозглянути питання індивідуально-авторських інтерпретацій є на часі.

Вихідним положенням студії є теза щодо аналізованих творів як текстів-міфів, у яких автори здійснили кількарівневу міфологізацію – світу, соціуму та людської душі. Натхнені створеним Богом світом, вони, за визначенням М. Епштейна,